

A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE

(Babos István, *A bérmálás szentsége c. írása alapján*)

1. A KÉT AVATÓ SZENTSÉG KAPCSOLATA

1.1. Kereszttség és bérmálás megkülönböztetése

A két avató szentség, amely kereszttség és bérmálás néven ismeretes, eleinte ikertestvérekként szerepelt. Mivel rendszerint egy szertartás keretén belül szolgáltatták ki, alig lehetett egyiket a másiktól megkülönböztetni. Szent Pál nagy leveleiben nem is említi külön a kézzátétel szertartását; egyszerűen az egész szertartás legszembetűnőbb cselekményét megragadva kereszttségnek nevezi az egész avató szertartást.

A szétválasztás első tanúja Tertullianus a nyugati Egyházban. Az egy rítusban megkülönbözteti a két mozzanatot, a kereszttséget és a kézzátételt; az Egyház a kézzátétellel a Szentlélek adományát közli (R 304). A nyugati Egyházban a kézzátétel volt a Szentlélek közlésének jele; a keleti Egyházban viszont az olajjal való megkenés jelezte a Szentlélek ajándékát. Jeruzsálemi Szent Cirill kereszttségről szóló oktatásai után ott találjuk a 3. oktatást (cathecesis mystagogica), amelyben párhuzamot von a test olajjal való megkenése és a lélek Szentlélekkel való megkenése között.

Miért választotta szét az Egyház a két avató szentséget? Miért változtatta meg a bérmálás formáját, és miért van az, hogy Keleten az olajjal való megkenés, Nyugaton pedig a kézzátétel jelezte a bérmálás kegyelmét? E kérdések részletes vizsgálata lehetetlen ilyen szűk keretek között. Az egyes szertartásokat vizsgálva kitűnik, hogy mindegyik típusban két gondolat jut előtérbe: 1. a bérmálás a Szentlelket közli, 2. a Szentlélek beteljesíti Krisztus megváltói művét, amelyben a kereszttség révén részesültünk.

Isten műveinek beteljesítője az egész Szentírásban a Szentlélek. Ott van a teremtésnél, a megtestesülésnél, Jézus kereszttségénél, nyilvános élete kezdetén és csodáinál. Ugyancsak jelen van az Egyház kezdeténél; ő a megígért Vigasztaló, aki majd megtanítja az apostolokat minden igazságra. Tüzes nyelvek alakjában száll le rájuk, hogy tanúkká tegye őket. A hívek életében is a Krisztus által a kereszttségben megkezdett művet a Szentlélek fejezi be a bérmálásban.

VI. Pál pápa a *Divinae consortium naturae* kezdetű apostoli konstitúciójában a Szentlélek ajándékának kifejtése után így foglalja össze a bérmálásnak a másik két avató szentséggel való összefüggését: „Az újonnan megkereszteltek a kereszttségben elnyerik bűneik bocsánatát, Isten fogadott fiaivá lesznek, és megjelöltetnek Krisztus eltörölhetetlen jegyével; ezzel az Egyház tagjaivá és egyúttal Üdvözítőnk papságának részeseivé lesznek. Akik a kereszttségben újjászülettek, a bérmálással megkapják a Szentlélek szavakkal ki nem fejezhető ajándékát, amely sajátos erővel ruhazza fel őket, szentségi jegyet is vés beléjük, hogy szorosabban kapcsolódjanak az Egyházhoz, és elkötelezve érezzék magukat, hogy mint Krisztus igazi tanúi a hitet szóval és tettel terjesszék és megvédjék. Az Eucharisziával végül úgy függ össze a bérmálás, hogy a kereszttségben és a bérmálásban megjelölt hívek Krisztus testébe az Eucharisziában való részesedés által épülnek be teljesen.”

1.2. Kereszttség és bérmálás szoros kapcsolata

A kereszténységbe avatásra vonatkozó általános tudnivalók még bővebben kifejtik a három avató szentség egymás közötti szoros kapcsolatát:

Kereszttség

„Akik a kereszttség által Krisztus testének tagjaivá lesznek, a víz és a Szentlélek által új teremtménnyé válnak: Isten népévé alakulnak, minden bűnük bocsánatát elnyerve a sötétség hatalmából megszabadulnak, és a fogadott fiúság állapotába kerülnek. Ezért Isten gyermekeinek nevezik őket, és valóban azok is.”

Bérmálás

„Akiket pedig ugyanaz a Szentlélek megjelöl ajándékaival a bérmálásban, azok ekként tökéletesebben hasonulnak az Úrhoz, eltelve Szentlélekkel, hogy a világ színe előtt tanúbizonyságot legyenek róla, és így Krisztus teste minél előbb kiteljesüljön.”

Eucharisztia

„Végül az Eucharisztia lakomájában részesülve az Emberfiának testét és vérének vesznek magukhoz, hogy elnyerjék az örök életet, és kifejezzék Isten népének egységét; önmagukat pedig Krisztussal együtt felajánlva részesei legyenek az egyetemes áldozatnak, az egész megváltott emberiségnek, amelyet a legfőbb Pap mutat be Isten előtt, így működnek közre abban, hogy a Szentlélek tökéletesebb kiáradásával az egész emberi nem eljusson Isten családjának egységébe.”

„A kereszténységbe avatás három szentsége tehát így kapcsolódik össze egymással, hogy teljes nagykorúságra vezesse a Krisztusban hívőket, akik az egész keresztény nép küldetését töltik be az Egyházban és a világban.”

Miért van szükség a bérmálásra?

A bérmálással kapcsolatban sok vita folyt a következő problémáról. Ha a bérmálás a Szentlélek ajándékát adja, ez vagy annyit jelent, hogy aki csak a keresztségben részesült, az a Szentlélek nélkül van, vagy pedig annyit, hogyha a keresztségben a hívő már megkapta a Szentlelket, akkor nincs szüksége a bérmálásra, mert a keresztségben közölt élet növekedését az Eucharisztia adja, így a bérmálás, mivel nem érinti az embert élete fontos fordulópontját, csak segítő kegyelmet közöl

A megoldást a fentiek alapján az egy fiúság két arca adja. Ez a Fiúval való egyesülés egyesít az. Atyával és a Szentlélekkel is, hiszen a Szentháromság személyei soha nem választhatók el egymástól. A Fiúval egyesülünk a keresztségben, és a Fiúban az Atya fogadott gyermekei és a Szentlélek templomai leszünk (vö. Jn 14, 15kk, 23kk). Így a megkeresztelt nincs a Szentlélek nélkül, amíg meg nem bérmálják. **A Szentlélek közlése új módon és új feladatra történik, és ez a keresztségben megkezdett folyamat beteljesítése.** A keresztség befelé, az Egyház felé irányuló folyamat; Krisztussal egyesít, aki meghalt és feltámadt. **A bérmálás a közösség kifelé, világ felé forduló feladatának részesévé tesz.** Az első alkalommal a Szentlelket mint egységet építő ajándékot kaptuk. De az Egyház nem önmagának élő, öncélú közösség, hanem apostoli feladata van. Ennek a feladatnak betöltésére kapja a hívő a Szentlélek teljességét, nem mint egyéni ajándékot, hanem hogy a közösség javára, az egész világ javára az. Egyház apostoli munkájában részt vegyen. Tanúságtételre képesít, nem annyira az evangélium prédikálása, mint inkább élése által, így joggal mondható, hogy a bérmálás Krisztus prófétái halalmában részesít; Isten emberévé tesz, mint tette a prófétákat, hogy a közösség javára azon dolgozzunk, hogy minél előbb eljőjön Isten országa.

Ezt a két mozzanatot — befelé néző egység és kifelé néző apostoli közösség szemlélteti talán az ApCselben található rész (8,14 -17), ahol a szamaritánusokat először a keresztség az újszövetségi nép tagjaivá, majd az apostolok által eszközölt kézrátétel az apostoli közösség tagjaivá tette.

2. A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE¹

2.1 A bérmálás lényegi szertartása

Az olajjal való megkenés igen elterjedt volt az első századokban. Ez a szokás nem tűnik olyan idegennek, ha meggondoljuk, hogy napjainkban is minden gyógyír, bőrünket puhává és kellemessé tevő kenőcs, a nap sugaraitól óvó olaj alapanyaga a régóta ismeri növényi vagy a később felfedezett ásványi olaj. Az olajjal való megkenés a gyógyulást, sima mozgást, alkalmazkodási képességet, melegséget, a hatalom átadását szimbolizálja.

Úgy látszik, hogy több keleti rítusban már az ősidőkben a krizmával való megkenés volt elsődlegesen gyakorlatban a Szentlélek átadására, és ez még nem volt világosan elválasztva a keresztségtől. Ilyen rítus van érvényben ma is a legtöbb keleti egyházban. - Nyugaton ősi tanúságok találhatók a keresztény beavatás egyik mozzanatáról, amelyben később ismerték fel világosan a bérmálást mint különálló szentséget. A keresztvíz fürdője után és az eucharisztikus lakoma előtt ugyanis több olyan cselekmény van előírva - mint például a megkenés, a kézrátétel és a megjelölés —, amelyek fellelhetők mind a liturgikus könyvekben, mind pedig számos egyházatya írásában. Ezért aztán a századok folyamán kétségek támadtak afelől, hogy mi is tartozik biztosan a bérmálás szertartásának lényegéhez.

Ami a Szentlélek közlésének szavait illeti, figyelembe kell vennünk, hogy már a születő egyházban Péter és János, a samariai megkereszteltek beavatásának teljessé tétele végett, imádkozott értük, hogy elnyerjék a Szentlelket, egyúttal pedig kiterjesztették kezüket föléjük (vö. Csel M,15 17). — A bérmálás rítusában Keleten a IV. és az V. században jelennek meg először ezek a szavak: A Szentlélek ajándékának pecsétje. Ezeket a szavakat a konstantinápolyi egyház hamarosan átvette, és a bizánci rítusú egyházak mindmáig használják. — Nyugaton a keresztelést teljessé tevő rítus formája a XII. és XIII. századig nemigen volt meghatározva. Am már

¹ A Magyar Katolikus Lexikon bérmálásról szóló szócikke alapján a bérmálás a Szentlélek közlésének szentsége, mely a keresztségben kapott újjászületést, a megváltás misztériumába való beavatást elevenné, hatékonyá teszi. Felvétele az üdvösséghez nem feltétlenül szükséges, de aki hanyagságból mulasztja el, súlyos bünt követ el. Egyszer vehető fel. Elnevezései: a keleti egyházban szfragisz=pecsét, müron=kenet (vö.: Ef 1,12); a nyugati egyházban confirmatio=megerősítés. A szláv nyelvekben birmovaty, 'megerősít', ebből származik a magyar bérmálás szó. A Szentírásban a bérmálás a Lélek közlése a vízzel való keresztség kiegészítése és teljessé tétele.

először a XII. századbéli Római Pontifikáléban előfordul az a forma, amely később általánossá lett: „Megjelöllek a kereszt jelével, és megerősítelek az üdvösség krizmájával. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében”.

A lényegi szertartás többfélesége és többszöri változása igen tanulságos szempontja az Egyház életének. A szimbólum sohasem fedi teljesen a valóságot, hanem csak sejtett. Amikor egy szimbólum már nem élményfakasztó, akkor az Egyház újjal helyettesíti. Helyesebben szólva: a szimbólumok meglevő sokféleségéből mást emel és fejleszt ki mint lényegeset, így a sokféleségben is a valóságként megmarad az egység.

Végeredményben a latin Egyházban érvényes lényegi szertartás a következő: A bérmálkozók bemutatását követően a püspök szentbeszédet mond, ami után a jelöltek megújítják keresztségi fogadásukat. Ezt követi a püspök kézrátétele és a megkenés. **A bérmálás szentségének kiszolgáltatása tehát a homloknak krizmával való megkenése által történik, ami kézrátétel és ezen szavak kíséretében megy végbe: „Vedd a Szentlélek ajándékának jelét!”** A „Mindenható Isten” kezdetű könyörgés alatt történő kézkiterjesztés nem tartozik ugyan hozzá a szentség érvényes feladásához, mégis nagyon segíti a szentség teljesebb és mélyebb megértését. Az egész szertartásnak kettős jelentése van: a **püspök kézkiterjesztése** kifejezi azt a Szentírásból ismeretes gesztust, amely a keresztény nép közfelfogása szerint legjobban utal a Szentlélek ajándékának lehívására. **A krizmával való megkenésben és a kísérelő szavakban** viszont a Szentlélek ajándékának hatása van jelezve: a megkeresztelt, akit a püspök illatos olajjal megken, eltörölhetetlen jegyet kap, az Úr szent jelét, és vele együtt ajándékképpen a Szentlelket, aki tökéletesebben segíti őt a Krisztussal való egységre, és egyúttal kegyelmet ad neki, hogy embertársai között Krisztus 'jó illata' legyen.

2.2. A bérmálás kiszolgáltatója

A keleti és nyugati Egyháznak közmeggyőződése az, **hogy a bérmálás rendes kiszolgáltatója a püspök**; ugyanakkor azonban egyszerű áldozópap is bérmálhat a püspök engedélyével.

A két Egyház gyakorlata erősen eltér egymástól: a keleti Egyházban, legalább is a IV. századtól kezdve, az áldozópapok a kereszttel egybekötve gyakran bérmálnak, a latin Egyházban viszont nem püspök papok csak pontosan meghatározott kivételes esetekben bérmálhatnak. A katolikus Egyház évszázadokig tartó érlelődés során így fogalmazta meg tanítását: „A bérmálás rendes kiszolgáltatója csakis a püspök - krizmát érvényesen csak püspök szentelhet, és általában a püspök bérmál; „A bérmálás rendes kiszolgáltatója a püspök. A szentséget általában ő szolgáltatja ki, hogy ezáltal is világosan utaljon a Szentlélek első kiadására pünkösdi napján. Mert az apostolok adták át kézrátétellel a Szentlelket, miután már őket eltöltötte. Ha tehát a hívek egy püspök által kapják meg a Szentlélek ajándékát, ez a tény jobban utal arra a szorosabb kötelekre, amely az Egyházhoz fűzi a már megbérmáltakat, valamint arra a küldetésükre is, hogy az emberek előtt tanúságot tegyenek Krisztusról.”

2.3. A bérmálás felvevője

A bérmálás feltétele:

- ♦ **legyen megkeresztelve az illető**
- ♦ **értelme használatával bírjon**
- ♦ **legyen a kegyelem állapotában**
- ♦ **nyerjen kellő oktatást**
- ♦ **tudja megújítani a keresztségi ígéretet.**

Ezeket a feltételeket nem önkényesen szabta meg az egyház, hanem a keresztény élet lényegéből fakadnak. Hiszen **keresztény hitet vallani annyit jelent, mint igaznak tartani azt, hogy Isten szólt hozzánk Jézus Krisztusban, és ennek következményeit életünkre levonni.** Ebből világos, hogy aki nem ismeri Jézus Krisztus tanítását, nem is tud aszerint élni, tehát szükséges, hogy miután elérte értelme használatát, kellő hitoktatásban részesüljön. Bár volt olyan idő, amikor a társadalom alapvetően keresztény beállítottságú volt, így a benne felnövekvő hagyományként kapva a keresztény tanítást kevésbé tudatosan is meg tudta azt élni, de a mai fiatalság már nem élvezzi a keresztény társadalom tudatformáló szellemi háttérét – sok esetben még a keresztény családot sem –, így a bérmálkozás sokaknak „kibérmálkozást” jelent. Ugyanakkor csupán az elméleti ismeret sem elegendő önmagában, hiszen a bérmálás nem vizsga, hanem a keresztény élet teljessége, amelyet az illető élni szeretne, vagyis feltétel, hogy meg akarja újítani azt a keresztségi fogadást, amelyet gyermekkorában helyette szülei vállaltak.

A bérmáláshoz megkívánt életkor egyházanként és vidékenként változik. A keleti Egyházban megmaradt az avató szertartás részeként; a pap az Eucharisztia ünneplése keretében együtt kiszolgáltatja a keresztséget és bérmálást. Ez a szokás szépen kifejezi a keresztyénségbe avatás (iniciáció) egységét: a hívő megkapja természetfeletti képességeit, amelyek mint a gyermek természetes képességei, kifejlődnek, kifejtik hatásukat.

A nyugati Egyházban is hasonló eljárást követnek a felnőttek megtérésénél, ahol a keresztség, a bérmálás és az Eucharisztia vétele egymást követi. „A felnőtt hittanulók, valamint az iskolás korban megkeresztelt gyermekek keresztségük után mindjárt részesüljenek a bérmálásban is, és vegyék magukhoz az, Oltáriszentséget! Ha ez nem lehetséges, akkor egy másik alkalommal bérmálkozzanak meg, közösségi istentisztelet keretében! Ugyanígy közösségi alkalommal részesüljenek a gyermekkorban megkeresztelt felnőttek is kellő előkészítés után a bérmálásban és az első szentáldozásban!”

Amikor püspöki konferenciák lelkipásztori okokból úgy határoznak, hogy kellő felkészítés után érettebb korban történjék a bérmálás, azt annak érdekében teszik, hogy tudatosabbá legyen, mit is jelent keresztyén életet élni, azaz a hívő ember élete a teljes engedelmesség Krisztus Urunknak, és az állhatatos tanúságtétel róla. Ilyenkor azonban gondosan öröködjének azon, hogy halál-veszélyben vagy egyéb súlyos okból a gyermekek még értelmük használata előtt is idejében megbérmáltassanak, nehogy meg legyenek fosztva a szentség kegyelmeitől.

Spanyol nyelvterületen megmaradt a korai bérmálás szokása. A latin országokon kívül a nyugati Egyházban általában később történik a bérmálás. Ennek egyik oka a fentebb említett nagykorúság hangsúlyozása, bár volt másik oka is, ami egy gyakorlati nehézség. Nyugaton évezredek hagyomány szerint a püspök szolgáltatja a bérmálást; így a nagy egyházmegyékben csak három vagy öt vagy hét évenként tudott minden plébániát meglátogatni, és ez természetesen elodázta a bérmálás idejét.

Afrikában, ahol az avató szertartások társadalmi szokásként ismeretesek, és rendszerint nagykorúsodással és felelősségvállalással kapcsolatosak, szépen összeegyeztethetők a bérmálással. Ezért ott a bérmálás szentségét többnyire 10-14 éves korban szolgáltatják ki.

Európa egyes országaiban nemrég még későbbre, **18—20 éves korra tették a bérmálást.** Ennek az irányzatnak lelkipásztori okai vannak. **Több egyházi közösségben a bérmálás teljesen elveszítette vallási jellegét, és pusztán társadalmi szokássá vált. A legtöbb esetben a bérmálás 12-14 éves korban annyit jelent, hogy a megbérmáltak az az utolsó kapcsolata a templommal. Ezt akarják ellensúlyozni a püspökök azzal, hogy csak azoknak szolgáltatják ki a bérmálást, akik önként kérik és vállalják felnőtt korukban a keresztyén életet.**²

A bérmálás gyakorlata a lényeges pontokban mindenütt egységes, ugyanakkor kifejezése változhat a történelmi és kulturális körülményeknek és a belőlük fakadó lelkipásztori követelményeknek megfelelően.

2.4 Bérmaszülők és előkészület

Általában minden egyes bérmálkozónak legyen meg a bérmaszülője, aki őt a szentség felvételéhez odavezeti, a bérmálás kiszolgáltatójának bemutatja, később pedig az elnyert Szentlélek irányítása alatt segítségére van a keresztségben tett ígéret hűséges megtartásában. Kiváltképpen magára isten népére tartozik, hogy előkészítse a megkereszteltet a bérmálás szentségének felvételére. A lelkipásztorok pedig gondoskodjanak arról, hogy minden megkeresztelt ember eljusson a keresztyén beavatás teljességére, és alaposan elő legyen készítve a bérmálásra. Itt említhetjük meg, hogy a bérmálás nem úgy szükséges az üdvösségre, mint a keresztség; de a bérmálás elhanyagolása vagy tudatos megvetése nem egyeztethető össze a keresztyén felfogással és magatartással.

Többnyire a keresztyén szülők dolga az, hogy készséges gondossággal részt vegyenek gyermekeiknek a szentségi életre vezetésében. Ezt azzal teszik meg, hogy egyrészt segítik kialakítani és fokozatosan növelni bennük a hit szellemét, másrészt a hitoktatást nyújtó intézmények révén készítik elő őket a bérmálás és az Eucharisztia gyümölcsöző vételére.

A felnőtt hittanulók a bérmálást rögtön a keresztség után nyerik el. Ebben segíti őket a keresztyén közösség és főleg az az oktatás, amelyet hitjelölt korukban kapnak. Közreműködnek továbbá a hitoktatók, a keresztszülők, illetőleg a bérmaszülők, valamint a helyi közösség tagjai. Ezt a célt szolgálják a katekézisek és a közösben tartott szertartások. Ennek katekumenátusnak mintájára készüljenek fel azok is, akik már gyermekkorukban megkeresztelkedtek, de csak később járulnak a bérmálás szentségéhez. Kiváltképp

² Hazánkban a püspöki konferencia 1983-as ülésén (20 éve!) úgy határozott, hogy a szentséget 12-14 éves kor előtt lehetőleg ne szolgáltassák ki.

ügyelni kell arra, hogy megfelelő hitoktatás előzze meg a szentség felvételét, és hogy a jelöltek kapcsolata a keresztény közösséggel, valamint az egyes hívekkel eleven és kielégítő legyen; ezáltal kapják meg ugyanis a jelöltek a megfelelő támogatást, hogy ránevelődjenek a keresztény tanúságtételre és az apostolságra.

Irodalom:

Babos István, Kereszttség, bérmálás, a betegek kenete, Teológiai Zsebkönyvek 14, Agapé kiadó, Szeged 1996. p. 67-84.

Várnagy Antal, Liturgia, Lämpás kiadó, Abaliget 1993, p. 101-108.

Henrici, Peter, Bérmálás, a Szentlélek szentsége, in: *Communio*, 1998/4,

Magyar Katolikus Lexikon, I. kötet, Szent István Társulat, 1993, p. 776-779.

Ordo Baptismi Parvulorum (A gyermekkereszttség szertartáskönyv), A bérmálás általános tudnivalói
Katolikus Egyház Katekizmusa, 1285-1321